

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

Satversmes tiesas tiesneša Jura Jelāgina

atsevišķās domas

lietā nr.2004-01-06

"Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.² panta atbilstību 1965.gada 9.aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu".

Pieteikuma iesniedzējs - Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa - lūdza izvērtēt Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.² panta pirmās daļas (turpmāk - apstrīdētā norma) atbilstību 1965.gada 9.aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu 3.15.standartam (turpmāk - Konvencija).

Apstrīdētā norma paredz administratīvo sodu pārvadātajam par personas pārvadāšanu no ārvalstīm uz Latvijas Republiku, ja personai nav Latvijas Republikas robežas šķērsošanai derīgu ceļošanas dokumentu, savukārt Konvencija noteic, ka pārvadājam par to nekādus sodus uzlikt nevar.

Lietā tika taisīts spriedums un apstrīdētā norma atzīta "par neatbilstošu" Konvencijai un "spēkā neesošu attiecībā uz to valstu pārvadātājiem, kas ir minētās Konvencijas dalībvalstis".

Uzskatu, ka pieņemt spriedumu nebija juridiska pamata un tiesvedība lietā bija jāizbeidz.

1. Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 85.pantu Satversmes tiesa izskata "lietas par likumu atbilstību Satversmei". Savukārt Satversmes tiesas likuma 1.panta pirmā daļa noteic, ka Satversmes tiesā "izskata lietas par likumu un citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei". Likuma 16.pants noteic, ka tiesa "izskata lietas par: 1) likumu atbilstību Satversmei; 2) Latvijas parakstīto vai noslēgto starptautisko līgumu atbilstību Satversmei"; 3) citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām (aktiem)."

Tādējādi Satversmes tiesas kompetencē ietilpst lietu izskatīšana par tiesību normas atbilstības izvērtēšanu augstāka juridiskā spēka tiesību normai.

2. Satversmes tiesas likuma 16.panta 6.punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par "Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi".

Interpretējot šo normu kopsakarā ar augstākminētajām tiesību normām, jāsecina, ka Satversmes tiesa izskata lietas, kurās ir izvērtējama nacionālo tiesību normu atbilstība tādiem starptautiskajiem līgumiem, kuri juridiskā spēka hierarhijā ieņem augstāku vietu nekā nacionālās tiesību normas.

Tāpēc, lai izvērtētu, vai lieta ietilpst Satversmes tiesas kompetencē, ir nepieciešams noskaidrot konkrētā starptautiskā līguma vietu tiesību normu hierarhijā.

3. Kā zināms, tiesību normu juridiskais spēks ir atkarīgs: 1) no institūcijas, kura to ir pieņēmusi, 2) no tiesību normas pieņemšanas kārtības. Piemēram, tiesību normai, kuru pieņēmusi Saeima, ir augstāks juridiskais spēks nekā tiesību normai, kuru pieņēmusi pašvaldība. Savukārt tiesību normām, kuras Saeima pieņēmusi Satversmes 76.panta kārtībā (ar kvalificētu kvorumu un balsu vairākumu) ir augstāks juridiskais spēks nekā tiesību normām, kuras pieņemtas Satversmes 23. un 24.panta kārtībā (ar vienkāršu balsu vairākumu). Respektīvi, Saeimas pieņemtajam satversmes (konstitucionālajam) likumam ir augstāks juridiskais spēks nekā parastajam likumam.

4. Arī starptautisko līgumu tiesību normu juridiskais spēks būtu nosakāms pēc tiem pašiem kritērijiem.

Satversmes 68.pants noteic, ka "visiem starptautiskiem līgumiem, kuri nokārto likumdošanas ceļā izšķiramus jautājumus, nepieciešama Saeimas apstiprināšana." Savukārt "starptautiskus līgumus, kuros starptautiskām institūcijām tiek deleģēta daļa no valsts institūciju kompetences, Saeima var apstiprināt sēdēs, kurās piedalās vismaz divas trešdaļas Saeimas locekļu, un apstiprināšanai nepieciešams divu trešdaļu klātesošo deputātu balsu vairākums."

Līdz ar to, ja līgums ir apstiprināts Saeimā, pieņemot parasto likumu, līgumam ir parastā likuma rangs. Bet, ja līgums tiek apstiprināts, piedaloties vismaz divām trešdaļām Saeimas locekļu un ja par to ir nobalsojuši divas trešdaļas klātesošo deputātu, tad šim līgumam ir satversmes likuma rangs.

Starptautiskajam līgumam un likumam ar kuru tas ir apstiprināts nevar būt atšķirīgs juridiskais spēks. To juridiskā spēka rangs ir vienāds.

5. Šāds viedoklis ir atrodams tiesību doktrīnā. Piemēram, vācu tiesību zinātnieks Lucs Trēders raksta: "Tā kā starptautiskie līgumi [Vācijas] nacionālajās tiesībās tiek iekļauti ar federālo likumu palīdzību, starptautiskie līgumi hierarhijā ieņem federālo likumu rangs" (*Lutz Treder, Methoden und Technik der Rechtsanwendung. - Heidelberg, 1998*).

Starptautisko līgumu ranga jautājums ir risināts arī tiesu praksē. Piemēram, Lietuvas Republikas Konstitucionālā tiesa pamatojas uz atziņu, ka starptautiskie līgumi, kurus ratificējis Seims, iegūst likuma spēku. Tā kā saskaņā ar konstitūciju Konstitucionālajai tiesai jāpieņem spriedumi lietās par likumu atbilstību Lietuvas Republikas Konstitūcijai, tā neizskata lietas par likumu atbilstību normatīvajiem aktiem ar likuma spēku.

Pamatojoties uz to Konstitucionāla tiesa pieņēma lēmumu atteikties ierosināt lietu pēc Viļņas reģiona administratīvās tiesas pieteikuma, kurā tā lūdza izvērtēt likuma atbilstību Eiropas Pašvaldību hartai (*sk. Decision of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, 25 April 2002*). Seims šo hartu bija apstiprinājis, pieņemot likumu.

6. Vairākos normatīvajos aktos ir ietverta kolīzijas norma, kas noteic kā risināmas konstatētās pretrunas starp vienāda juridiskā spēka nacionālo tiesību normu un starptautisko līgumu. Šāda kolīzijas norma ir atrodamā likuma "Par starptautiskajiem līgumiem" 13.pantā - "Ja starptautiskajā līgumā, kuru Saeima ir apstiprinājusi, paredzēti citādi noteikumi nekā Latvijas Republikas likumdošanas aktos, tiek piemēroti starptautiskā līguma noteikumi"; arī Administratīvā procesa likuma 15.pantā - "Ja konstatē pretrunu starp starptautisko tiesību normu un tāda paša juridiskā spēka Latvijas tiesību normu, piemēro starptautisko tiesību normu."

Ja nacionālā tiesību norma ir pretrunā vienāda juridiskā spēka starptautiskajam līgumam - starptautiskajam līgumam ir tikai piemērošanas priekšrocība, tāpat kā speciālajai tiesību normai attiecībā pret vispārējo. T.i., nacionālā tiesību norma paliek spēkā, bet konkrētajā gadījumā to nevar piemērot.

7. Konvenciju Saeima apstiprināja 1997.gada 11.septembrī, pieņemot likumu "Par Starptautisko konvenciju par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu", tātad šis starptautiskais līgums ir ar likuma spēku.

Tā kā apstrīdētajai normai un Konvencijai juridiskais spēks ir vienāds, tad apstrīdētas normas atbilstības izvērtēšana Konvencijai neietilpst Satversmes tiesas kompetencē.

Rīgā 2004.gada 7.jūlijā

Satversmes tiesas tiesnesis Juris Jelāgins